

ARETE

Politik Felsefe Dergisi
Journal of Political Philosophy

Arete Politik Felsefe Dergisi | Cilt: 4, Sayı: 1, 2024
Arete Journal of Political Philosophy | Vol: 4, Issue: 1, 2024

Makale Gönderim Tarihi | Received: 04.03.2024
Makale Kabul Tarihi | Accepted: 15.05.2024
Kitap İncelemesi | Book Review

www.aretjournal.org

“Çetelerin” Siyaseti Egemen Sınıfların Pratiği

Kai LINDEMANN, “Çetelerin” Siyaseti Egemen Sınıfların Pratiği, Tanıl Bora (Çev.) İstanbul: İletişim, 2023. ISBN: 9789750535406, 192 sayfa.

Ruveyda ŞENDOĞAN*

Kai Lindemann'ın “Çetelerin Siyaseti” Egemen Sınıfların Pratiği (Die Politik der Rackets. Zur Praxis der herrschenden Klassen) başlıklı kitabının Almanca ilk baskısı 2021 yılıdır. Türkçeye kazandırılması ise İletişim Yayınları tarafından Tanıl Bora'nın çevirmenliğinde 2023 yılında yayınlanmıştır.

* Yüksek Lisans Öğrencisi | Graduate Student

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi | Institute of Social Sciences, Mimar Sinan Fine Arts University.

sendoganr@gmail.com

Orcid Id: 0009-0007-7653-7487

Doi: <http://dx.doi.org/10.47614/arete.pfd.103>

Şendoğan, R. (2024). Kitap İncelemesi. “Çetelerin” Siyaseti Egemen Sınıfların Pratiği. *Arete Politik Felsefe Dergisi*. 4(1). 37-46.

Kitabın ana hattını oluşturan “çete” kavramına dair açıklamalarda bulunan Lindemann çeteyi; bireylerle, devletle, egemen sınıflarla ve neoliberal politikalarla nasıl ilişkilendirildiğini ortaya koymaktadır. Lindemann’a göre: (2023: 15)

Çete, devlet yapılarını taklit eder veya tamamlar. Çeteler, özel sermaye, devlet tekelleri ve askeri komuta erkleri arasında imtiyazlı suç ortaklıkları teşkil ederler. Çete, toplumsal tanınmaya dönük ganimet cemaatleri örgütler ve bu cemaatlerin suç ortaklığına benzeyen entegrasyonu, dayanışmacı sınıf eyleminin önünü kesebilir. Çeteler egemen sınıfların siyasi pratiğini aşikâr kılarlar. Çeteyi burada, günümüz neoliberalizmde kapitalist iktidar pratiğine berraklık kazandıracak bir kavram olarak öneriyoruz. Bu kavram, bu pratiğin ihtimaliyetinin sebeplerini tasvir eder; yoksa, bütün siyasi ve toplumsal kurumlarda her an hazır ve nazır oluşunu değil.

Lindemann, devlet olabilmenin koşulu olan “itaate karşı koruma” ilkesinin de üstünü çizmektedir. Dolayısıyla bu kitabın konusu devlet ve çete arasındaki su götürmez bağların nasıl sürdürüldüğü ve itaatın gerekliliğinden yol çıkarak çetelerin siyasetini ve egemen sınıfların siyasi pratiklerindeki yerini ortaya koymaktır. Bunun yanında çetelerin neoliberalizmle birlikte nasıl hız kazandığının ve hem çete siyasetinin hem de egemen sınıfların pratiklerinin birbirlerine nasıl eklemelendiklerinin de altını çizmektedir. Aynı zamanda, siyasi arenada kurulan “çete” ve “ganimet cemaatleri”nin kapitalist sistemde sürdürülebilir bir meşrutiyet sistemi kurduklarından da söz etmektedir. Dolayısıyla Lindemann, egemen sınıfın pratiğinden söz ederken buna ek çete kavramından başlayarak siyasette çetelerin konumundan ve işbirlikçi yapısını tartışmaktadır.

Lindemann’ın bu çalışması dokuz ayrı bölümden oluşmaktadır bunlar sırasıyla: “Neoliberalizmde Ekonomi Politikası Eleştirisi Üzerine”, “Frankfurt Okulu’nu Çete Kavramı”, “Çeteler ve Sınıflar”, “Egemen Sınıfların Pratiği”, “Çeteler ve Ağlar”, “Devlet ve Yolsuzluk”, “Çeteler ve Bireyler”, “Neoliberalizmde Çetelerin Görünürlüğü” ve son bölüm “Çetelerin Alternatifi Nedir? Veya Çeteleri Aşmak! Lindemann son bölümde çete siyasetinin yönelik çözümlenmeleri yapabilmek adına “çeteler sosyoloji”sini önermektedir. Ancak bu alanla beraber çetelerin siyasetine yönelik yapıcı unsurları geliştirebileceğimizin altını çizmektedir. Aynı zamanda bu metin iddia ettiği üzere aynı zamanda, *neoliberal dönemde sınıf mücadelelerinin çarpıcı bir analizi olma* özelliğini de taşımaktadır.

Çete Siyaseti ya da “Siyasetin Çeteleşmesi”

Lindemann bu çalışmasında “çete” kavramının analizini Eleştirel Teori ve T. W. Adorno ile M. Horkheimer’den yola çıkarak ele almaktadır. Bu bağlamda Eleştirel Teori’

ye göre çete kavramı, siyasi egemenliğin temel biçimidir ve fiziki zor gücünü bünyesinde barındırır dolayısıyla bu çeteler, hükümler, ağırlarda, klanlarda, oligarşilerde veyahut tekelci iktidar guruplarında konumlanabilmektedirler. Lidemaan, tüm bu tartışmanın devamında çağdaş toplumsal eleştirinin merkezi boşluğu olarak addedilen “egemen sınıfların siyasi pratiğinin teorisi”ni irdelerek, Frankfurt Okulu’nun “çete” yaklaşımına, çelişkilerine ve boşluklarına işaret ve yeniden formüle edileceğine, aynı zamanda bu tartışmaya “çete” kavramına ilişkin farklı teorileri ve kavrama dair mecazlı anlatımların da eşlik edeceğini dile getirmiştir. Lindemann’a göre (2023: 15); *neoliberalizmde çete pratiği modelinin merkezi bir önem kazanmasının bir sebebi de neoliberal teori ve ideolojilerin bunlara benzeyen kategorilerine yansımalarıdır*. Aynı zamanda çete, toplumsal ilişkilerde çeteye dönük ihtiyacı güvence veya emniyet vaadi sunmaktadır. Dolayısıyla çetelerin kendilerine yönelik bağlayıcılığı da burada yatmaktadır. Çete kavramı aynı zamanda kendi içinde bir çift anlamlılığı da taşımaktadır.

Eleştirel Teori’de Adorno ve Horkheimer’in bahsettiği çete kavramıysa, klik veya gang’le ilişkilendirilmektedir. Horkheimer’da bir metninde çete ve millet arasında karşıtlık kurarak çeteyi, kendi çıkarlarını toplumun çıkarlarının önüne koyan bir grup olarak tanımlamaktadır. Buna ek millet dediği şey ise mevcut çetelere hizmet etmekte olan örgütlenmeler olarak değerlendirmektedir. Horkheimer için milliyetçilik ve çetelerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket ediyor olmaları toplumsalın esenliğine de zarar verdiği bir ideoloji olarak açığa çıkmaktadır. Dolayısıyla gerilemekte olan toplumlarda, çetelerin merkezileşmesi ve toplumda sorunların açığa çıkmasına rağmen yine çetelerin bitmeyen faaliyetleriyle birlikte sorunların derinleşerek bütüne yayıldığı da altını çizmektedir (Aktr; Lindemann, 2023: 18). Burada bir diğer konu, çete kavramının Amerikan toplumundaki kullanımına ilişkin eksikliklerdir. Çete kavramı salt sendika liderlerinin ya da suçluların yozlaşması değil, aynı zamanda egemen sınıflarla başa çıkabilme adına kullanılan bir kavramdır da. Dolayısıyla çete dendiği zaman, sınıf mücadelelerinin eşit koşullarda sürdürülebilmesi için illegal ilişkilere ve işlere başvurmak anlamına da gelmektedir. Horkheimer ve Adorno’ya göre, sınıf çıkarlarının siyasi bağlamında egemen sınıflar merkezi bir rol oynamaktadır. İşçi sınıfı, kapitalizmin içsel hakimiyetine o kadar bağlı hale gelmiştir ki, onun ilişkilerine tabidir. "Çete" kavramının beklentisi, bu hakimiyetin pratiklerini açığa çıkarmaktır. Egemen sınıflar, toplumun genelinden kendisini soyutlayarak rekabet halindeki çete modeliyle benzeşim

gösterirler. Dolayısıyla egemen sınıfların, toplumsal çıkar adına yapmış oldukları birçok unsur, tahakküme uğrayan halk ve kendi içindeki rakip gruplara yönelik bir silah işlevi de görmektedir.

Çete kavramı, seçkinlerin aksine, egemen sınıflarla ve toplumsal sınıf ilişkileriyle derin bir ilişki içindedir. Çeteler, genellikle sınıf çatışmalarını örtbas eder, hafifletir ve topluma entegre eder. Kendi stratejilerini belirlerler ancak genellikle ideolojik oluşumlara doğrudan katılmazlar. Çeteler salt ekonomik hedefler bazında değil, aynı zamanda egemen sınıfların yapısal olarak siyasi koşullara bağlı olduğu her toplumda baskındır. Dolayısıyla egemen sınıflar, meşru bir zemin elde etmek için tanınmak ya da şiddet aygıtlarıyla korunmaları gerekmektedir. Çeteleşme, siyasi ayrıcalık mücadelesiyle ve ardından bu ayrıcalıkların loncalar, zümreler, karteller veya oligarşiler gibi ittifaklar içinde katılmasıyla ilişkilidir. Egemen sınıflar, konumlarını korumak adına otoritarizmi ve şiddeti de göze almaktadırlar. Çeteler aynı zamanda en ilkel biçimiyle de birere gangster grupları olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla bu gangster grupları, kurumsallığa karşıt ve düşük seviyedeki devletlerde açığa çıkmaktadır. Takip eden bölümlerde Lindemann, çete ile ilişkili olarak sınıflardan, ağlardan, bireylerden ve neoliberalizmdeki çetelerin görünürlüğüne dair açıklamalar ve tespitler yapmıştır. Lindemann’ın iddiasına göre, sınıf teorisi toplumun uzak seçkinlerine odaklanmak yerine, bakışını egemen sınıflara çevirmektedir. Bu bağlamda, bağımlı sınıfların siyaseti ve yapısı her zaman egemen sınıflar tarafından belirlenmektedir; aksi halde onlara "egemen" sıfatı verilemezdi. Aynı zamanda kapitalizmdeki sınıflı toplum, ekonomik ilişkilerin yanı sıra değiştirilemez gibi görünen mülkiyet ilişkileri temelinde şekillenmektedir. Dolayısıyla sınıf analizinin kategorileri statik ve dinamik olmalıdır çünkü hem değer aktarımının ekonomik dinamikleri hem de sınıf eyleminin çelişkileri bu kategoriler sayesinde anlaşılabilir. Egemen sınıflarla ilgili tartışmayı genişletebilmek için Lindemann’ın da aktardığı gibi (2023: 32); egemen sınıflar kavramının genişletilmesini sağlayacak tek olanak, çete modelidir. Dolayısıyla çete kavramının analizi bize mevcut egemen sınıflar üzerindeki ilişkilerin olanaklarını açığa çıkarttıracaktır. Egemen sınıfların siyaseti ise ezilen sınıfların örgütlenme ve harekete geçme olanaklarına dair bir açıklama da sunmaktadır. Ayrıca bu sınıflar arası çıkar ilişkisi ve denkliği ise *ganimet cematlerinin* ifadesi olarak vuku bulmaktadır. Tartışmanın devamında Lindemann, ganimet cemaatlerinden söz etmektedir. Ona göre çeteler, ganimet cemaatlerinin varlığıyla da

yakından ilişkililerdir. Dolayısıyla nerede ganimet cemaati varsa orada çetelerin varlığından da söz edilebilir. Lindemann ganimet çetelerini “korsan gemi”lerine benzetmektedir. Buradaki mantık, ganimet cemaatlerinin ganimetten alınacak paydan ötürü kabul ettikleri hiyerarşide bir yere tekabül ederler. Aynı zamanda ganimet cemaatleri, çetenin öne sürdüğü kurallara biat etmelidir, kuralların dışına çıktıkları vakitse ortaya ayaklanma ve isyan çıkacaktır. Lindemann’ın da ifadelerine bakacak olursak (2023: 41); ganimet cemaatleri ister kriminal olsunlar ister informel ister legal, yordakçılık üzerinden çetelerin pratiğine istikrar kazandırır. Dolayısıyla ganimet cemaatleri olmazsa çetelerin işleyişi sekteye uğrayacaktır, bu durum tam tersi için de geçerlidir üstelik. Buna ek ganimet cemaatleri toplumsal ilişkiler ve iş bölümündeki değerini egemen sınıflarla kurduğu yordakçılık ya da suç ortaklığı gibi eylemlerle gizlemektedir. Bu aynı zamanda egemen sınıflar için özel ve kaçınılmaz bir bağlantı unsurudur, fakat Lindemann’ın da ifade ettiği gibi (2023: 46); ganimet cemaatleri aynı zamanda daima sömürülen cemaat olma özelliğini taşımaktadır. Tartışmanın devamında Lindemann’ın çeteler ve ağlar üzerine yaptığı analizleri görmekteyiz.

Egemen sınıfların siyasi pratiklerinin gerektirdiği ölçüde suç ortaklarıyla işlevsel bir bağlılık içindedirler. Dolayısıyla Lindemann’ın da bahsettiği gibi (2023: 95) çete modeli bu bağlılıkların ve pratiklerin görünür hale geldiği özel alanların tasvirini sağlamaktadır. Çeteler ve egemen sınıflar arasındaki ilişki kriminal kapasitesiyle iş görmektedir. Çeteler bu alanlar için kast, iltimas grubu, klik veya modern söylemde bunlara karşılık gelecek “ağ” kavramı ön plana çıkmaktadır. Ağ’lar hem enformel hem de formal olarak yürütülen siyasi süreçleri kapsamaktadır. Lindemann, ağ ilişkilerini kurma tekniklerinin, devlet aygıtları vesilesiyle rekabet edenler veya kısmen rekabette eriyerek yok olmaya yüz tutmuş “kriminal topluluklar”daki klasik suç ortaklarının temelini de oluşturduklarından söz etmektedir. Ağ ilişkilerinde oluşan sadakat formu, çeşitli çeteler ve egemen sınıfları arasındaki gizlilik izlenimini gösteren iş birliği olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda kitap, ağların, tıpkı çete modelinde olduğu gibi tek bir isme sahip olmadığının da üstünde durmaktadır. Çete veya ağın başarısı, uzun ömürlü olmasından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda ağ yapıları içinde, siyasi çete pratiği belirginlik kazanır ve bu pratikler doğrudan siyasi yapılanmaların seçiciliğine bağlıdır.

Devam eden bölümde Lindemann çeteler ve bireyler arasındaki ilişkileri Frankfurt Okulu’nun “birey” üzerindeki düşünceleri bağlamında incelemektedir. Bu bağlamda

birey, rasyonel addedilen beklentilerin toplumsal ve gizli hegemonik normlarla ilişkisine yöneliktir. Neoliberalizmle birlikte toplumdaki yapısal unsurlarla iç içe geçen sınıf yapılarına bağlı bir aradallığın ideolojik ve siyasi olarak itibarsızlaştırıldığı görülmektedir. Bu süreçlerde “kayıp birey” olarak ortaya çıkan insan yığınlarından da söz etmek mümkündür. “Kayıp birey”ler siyasi talepleri karşısında muhatap bulamamakta ve yalnızlaşan bir kitle haline dönüşüyorlar. Bu bağlamda “kayıp birey” “öfkeli vatandaş” konumuna gelmektedir. Bu süreçte bireyler çeteler ve ganimet cemaatleri arasındaki ilişkilerden yola çıkarak kendilerine dönük çıkarı gözetmeye başlamaktadırlar. Bireylerin bu beklentisi yani “adanmışlıkları” çete modeli içerisinde hiyerarşik olarak yukarı basamaklara ulaşma çabası ve bu çabanın ardından da ganimet cemaatlerinde yüksek mevkilerden birine katılarak suç ortaklarına dönüşmektir. Çeteler ise bu noktada, bireylerden koşulsuz sadakat talep etmektedirler. Bu sadakati sağlamayanları grup dışına iterek “güvenilmez” oldukları iddia edilerek damgalamaktadırlar. Bu bağlamda çeteler, güvenilmez olarak belirledikleri bireyleri zorlama ve şiddete başvurarak dışlamaktadırlar. Yani çeteler iktidarlarını şiddet üzerine inşa etmektedirler. Fakat ilginçtir ki şiddete başvurmak grup içi çatırdamalara da neden olmaktadır. İhanet ve güç kaybını ortaya çıkartarak çete içindeki ihaneti hainlikle özdeşleştirmelerine sebep olarak çete içindeki en asli kural olan “güven” ilkesini de zedelemektedir. Çetelerin gayriahlaki bireysel tutumlarla beraber bu tutumları üreten bir yapısı olduğundan da bahsedilebilir. Çeteler, bireyleri ilişkiye sokar ve toplumsal etkileşim aracılığıyla adaletsizlikleri deneyimlemelerine neden olur, aynı zamanda belirli değer anlayışlarına uyum sağlamalarını sağlamaktadır. Dolayısıyla çeteler bireyler arasında adaletsizlikleri deneyimlenerek onları belirli tutum ve davranışlara yönlendirmektedir. Bu durumda, çete modeli bir tür iktidar yapısı olarak işlev görür ve toplumsal düzenin şekillenmesine katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla Lindemann’ın, çete ve birey arasındaki bu gerilimli ilişkiyi tasvir ederken özellikle Türkiye’deki son dönem siyasi arenaya bakıldığında; çete-birey, çete-devlet, çete-politika gibi pek çok ikiliği yeniden düşündürmeye de alan açıldığını söylemek de mümkündür.

Lindemann neoliberalizmle beraber, çetelerin pratiklerini ve ilişkilerini siyasi arenada nasıl açığa çıkarttıkları, egemen sınıflar ve ganimet cemaatleriyle nasıl iş birliğine girdiğinin analizini ortaya koymaktadır. Tartışmaya ilk olarak neoliberalizmde ekonomik politığıne yönelik eleştirileri dile getirerek başlamaktadır. Lindemann,

ekonomi politiğın eleştirisinin salt egemen sınıfların mevcut duruma ve çağa uygun bir kavram olmayıp, biçimsel kurumsal öğretisinin de ötesinde mevcut egemenlik pratiklerini de içiren bir devlet kavramına da ihtiyaç duyulduğundan söz etmektedir. Bu bağlamda devlet kavramının sabit ve değişmez olmadığı aksine devletin egemen sınıfların pratikleriyle de şekillendiğini ve birbirine içkin olduğunu da düşünebiliriz. Devamında Lindemann neoliberal meritokrasinin işlevsel önceliğinin, kamusal arenada bütçelere yönelik yağma ve sosyal politikalarda kısıtlama gibi süreçlerin mevcut devlet egemenliğini zayıflatmak olduğunu ileri sürmektedir. Buradan hareketle açığa çıkan gelişmeler ve tartışmalar nitekim Batı ülkelerinde addedilen demokratik kurumların çöküşünden ziyade, kamu yararına yönelimin ve baskın iktisadi çıkarlara yönelik eylem kabiliyetinin sorgulanmasının göstergesidir denebilir. Dolayısıyla ortaya çıkan ve devam eden toplumsal ayrışmaların sonuçları “Bu durum kimin çıkarına?” sorusunu da sormaya sebep olduğunu da söylemek yanlış olmayacaktır. Lindemann bu noktadan hareketle çete siyaseti tezini geliştirmiş ve bu çalışmasında ortaya koymuştur.

Bu bağlamdan yola çıkarak Lindemann, zenginlerin, toplumsal bölünmeleri ve ayrışmaları palazlandırma gücüne işaret ederek, bu durumun her ne kadar kendi doğaları ve doğalarının gereği olan kar hırsı ve bu hırstan açığa çıkan insan ve doğa sömürüsü olarak vuku bulduğundan bahsetse de zenginlerin nadiren siyasi hesaplarla hem hal olarak bu yönelimde olduklarını da vurgulamaktadır. Lindemann devamında, kar fırsatçılarının çoğunun bir yerde kesişim noktası olduğunu ve kar fırsatçılarının; birbirlerini tanıdıkları dolayısıyla da saygı duydukları, gayriresmi toplantılarla bir araya geldikleri, kendi alanlarında uzmanlaşarak ağ kurdukları bir düzenekten de söz etmektedir. Tüm bu ilişkiye bakıldığında çetelerin “siyaseti”ni neoliberal politikalarla da hız kazanarak toplumda ve siyasi arenada hız kazanarak tüm devlet ilişkilerine yayıldığını söyleyebiliriz.

Lindemann “*Neoliberalizmde Çetelerin Görünürlüğü*” bölümüne şu sözlerle başlamaktadır; “Neoliberal çağda çetelerin işi kolaydır” (2023: 141). Nitekim ekonomi sahasında ilişkiler abartılarak ve uzun vadede vuku buldukları için çeteler kendi pratiklerini nadiren meşru bir zemine oturtmaktadırlar. Çeteler bu bağlamda, iktisattaki legal ve meşru birtakım ilişkiler arasında vuku bulan söylemsel zemini bulanıklaştırarak eleştirileri de nötrlemektedirler. Çetelerin motifleri, meritokrasinin ideolojik öncüllerinin ardına gizlenir. Siyasi aktörlerle iktisadi aktörlerin iç içe geçmesi, iktisadi liyakatin teknokratik önceliği altında, meşru görünür (2023: 141).

Neoliberalizmle birlikte ortaya çıkan “sanal” ülkeler aynı zamanda çete pratikleri için kullanıma elverişlidir. Aynı zamanda Lindemann’ın sözüne ettiği “sanal” ülkeler - örneğin Çin- genel olarak dijitalleşme ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte sanal para gibi dijital unsurlar üzerinden kurulu ülkeler olarak düşünülebilir. Sanal ülkeler, geleneksel addedilen devlet yasa ve denetimlerinin dışında da faaliyet gösterme kapasitesine sahiptirler. Aynı zamanda neoliberalizmdeki serbest piyasa mantığının yarattığı “serbest” alanlarda çetelerin faaliyetlerini sürdürebilmeleri için elverişli bir ortam sunmaktadır. Bu bağlamda neoliberalizm “toplum” denen yapıya mesafe almaktadır ve genel bir siyasi talepte bulunma gereği duymaz, neoliberalizmin bu yapısı aynı zamanda devletin müdahalesini de sınırlandırıcı bir etkiye sahiptir. Neoliberalizm bu anlamda apolitikleşmeye ve “gayrikarar”lara da zemin hazırlamaktadır. Lindemann’ın da iddia ettiği gibi (2023: 155), çeteler de bu apolitik ilişkide uyumlu bir pozisyonda durmaktadır. Dinamik yapıları ve kriminal ortamlarla münasebetleri, birinci toplumsal doğaları itibarıyla "apolitik, hiyerarşik, devlet-öncesi iktidar biçimlerini”, yani "siyaset-siz iktidar"ı içerir, demokratik biçimlerin ötesindeki bir siyasi pratiktir bu. Dolayısıyla çetelerin apolitik tavır edinmeleri, güç ve kar arttırmak için de elverişlidir.

Çetelerin pratikleri, siyasi olmaktan çok daha ziyade kendi özerk alanlarını oluşturmaya ve çıkarlarını korumaya dönüktür. Neoliberal politikalarında serbestleştirici gücü nedeniyle de çeteler apolitikleşebilmekte ve kendi manevra alanlarını genişletmektedirler. Sonuç olarak neoliberalizmin apolitik ortamı ve çetelerin pratikleri düşünüldüğünde aralarındaki bağın sıkı olduğunu söylemek mümkündür.

Lindemann söz konusu eserde, çetelerin devlet ve yolsuzlukla nasıl ilişkilendirildiği üzerinde de durmaktadır. Bu bağlamda çeteler hem kapitalizm hem de neoliberal dönemde devlet ilişkileriyle hem hal olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Kaldı ki Lindemann (2023: 113) bu durumu; *siyasi pratikteki çete modeli, şimdiye kadarki en dinamik suretine kapitalizmde, özellikle de neoliberal çağda erişmiş olmakla beraber, bütün tarihi devlet toplumlarına içkindir*, şeklinde özetlemektedir. Dolayısıyla buradan yola çıkarak denebilir ki çeteler tanınmış ve mevcut kurumsal iktidarın birinci doğasıdır ve çetelerin en belirgin özelliği de entrika ve sapkınlığın zorunsuz olarak mümkünlüğüdür.

Sonuç olarak, Lindemann'ın “‘Çetelerin’ Siyaseti Egemen Sınıfların Pratiği” adlı çalışması “çete” kavramını yeniden tanımlanması, çetelerin devlet ve iktidar ağlarından bağımsız olmadığı ve çetelerin faaliyet gösterebilmeleri adına kendi ilişki ağlarını oluşturabilmek için devlet, egemen sınıflar ve ganimet cemaatleriyle iş birliğine ihtiyaçlarının olmasının, toplumsal ve siyasi arenada egemen sınıfların çetelerle olan faaliyetlerinin nasıl şekillendiğini ortaya çıkartması bakımından oldukça etkili bir çalışmadır.

Bu çalışmada, dikkate değer bir diğer konu ise, özellikle Türkiye'nin siyasi konjonktürü düşünüldüğünde, son dönemdeki politik ve siyasi kararlarla beraber ortaya çıkan ve sürdürülen ilişkilerde “çete” siyasetinin kendisini gösterdiğini, devletin neoliberal politikalara eklenme sürecinin hızlandığı, çıkar odaklı ve hiyerarşik ilişkilerin arttığını saptama noktasında bu çalışma önemli yer tutmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, özellikle son yirmi yılın siyasi ilişkilerini açıklamakta ve spesifik olarak “çete” tanımından faydalanarak Türkiye'nin siyasi iklimini analiz edebilme imkânı da sunmaktadır. Aynı zamanda Lindemann'ın bahsettiği “öfkeli vatandaş” tanımını Türkiye üzerinden düşünecek olursak, salt çete siyasetiyle sınırlı olmayıp bunun ekonomik, politik, sosyo-kültürel bağlamda genişleterek, aslında bireylerin Türkiye gündemindeki sıkışmışlık ve yaşam mücadelesi bağlamında yeniden tartışarak, aslında öfkeli vatandaşa dönüşmenin egemen sınıflarla tabii sınıfın bir çatışması ve mücadelesi olmasının yanında, aynı zamanda her kesimden insanın kendi yaşam standartlarının dışına itilmiş olmasının sonucu olarak ortaya çıktığını söylemek de yanlış olmayacaktır..

Tüm bunlarla beraber Lindemann'ın son bölümde önermiş olduğu “çeteler sosyolojisi” düşüncesi ise dikkate değerdir. Çünkü “çete” siyaseti toplumsal ilişkilerden azade değildir. Bu yönüyle düşünüldüğünde çeteleri ve çetelerin neden oluştuğunu anlayabilmek ve anlamlandırabilmek için toplumsal, kurumsal, bireysel ve kuramsal olarak ele alma imkanına erişebiliriz. Aynı zamanda bu çalışma dil bakımından ağırdır dolayısıyla bu okuyucular için kafa karışıklığına da sebep olabilir. Çalışmanın dilinin yalınlaştırılması hem literatürün ilerlemesini hem de açıklanan olguların ve kavramların ilgili okuyucu ve araştırmacılar için anlaşılır kılabilmenin bir yolu olabilir. Ek olarak, kitap, neoliberalizmin eleştirisi olma özelliğini taşıırken, neoliberalizme dair sınırlı bir açıklamanın olması ve sadece çete odaklı tartışmanın ilerlemesi neoliberalizm literatürüne hâkim olmayan okuyucular açısından soru işaretleri oluşturabilir, dolayısıyla

bu kitabı neoliberalizmle ilgili kuramsal tartişmalara hâkim olmadan okumak Lindemann'ın başlattığı tartişmayı kavrayamamaya da neden olabilir.